HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

כיון דלית לה כתובה [א]לית לה מזוני או דלמא אמה דעבדא איסורא קנסוה רבנן איהי דלא עבדא איסורא לא קנסוה רבנן תיקו בעי רבא בת ארוסה יש לה מזונות או אין לה מזונות כיון דאית לה כתובה אית לה או דלמא כיון דלא תקינו רבנן כתובה עד שעת נישואין [ב]לית לה תיקו: בעי רב פפא בת אנוסה יש לה מזונות או אין לה מזונות אליבא דרבי יוסי ברבי יהודה לא תיבעי לך דאמר(א) יש לה כתובה מנה כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי יצא כסף קנסה בכתובתה מאי כיון דלית לה כתובה [ג]לית לה מזוני או דלמא כתובה (ב)טעמא מאי כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והא לא מצי מפיק לה תיקו: את תהא יתבא בביתי וכו׳: תני רב יוסף (ג)בביתי ולא בביקתי אבל מזוני אית לה מר בר רב אשי אמר אפילו מזוני נמי לית לה ולית הלכתא כמר בר רב אשי אמר רב נחמן אמר שמואל תבעוה להנשא ונתפייסה אין לה מזונות הא לא נתפייסה יש לה מזונות אמר רב ענן לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל אמרה מחמת פלוני בעלי יש לה מזונות מחמת בני אדם שאינן מהוגנין לה אין לה מזונות אמר רב חסדא זינתה אין לה מזונות אמר רב יוסף כיחלה ופירכסה אין לה מזונות מאן דאמר זינתה כל שכן כיחלה ופירכסה מאן דאמר כיחלה ופירכסה אבל זינתה אית לה מאי טעמא יצר אנסה ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא (ד)דאמר רב יהודה אמר שמואל [ד]התובעת כתובתה בבית דין אין לה מזונות ולא והתניא (ה)[ה]מכרה כתובתה ומשכנה כתובתה עשתה כתובתה אפותיקי לאחר אין לה מזונות הני אין אבל תובעת לא הני בין בבית דין בין שלא בבית דין תובעת בבית דין אין שלא בב״ד לא: וכך היו אנשי ירושלים וכו׳: אתמר רב אמר הלכה כאנשי יהודה ושמואל אמר [ו]הלכה כאנשי גליל בבל וכל פרוודהא נהוג כרב נהרדעא וכל פרוודהא נהוג כשמואל ההיא בת מחוזא דהות נסיבא לנהרדעא אתו לקמיה דרב נחמן [ז]שמעה לקלה דבת מחוזא היא אמר להו בבל וכל פרוודהא נהוג כרב אמרו ליה והא לנהרדעא נסיבא אמר להו אי הכי נהרדעא וכל פרוודהא נהוג כשמואל ועד היכא נהרדעא עד היכא דסגי קבא דנהרדעא איתמר [ח]אלמנה רב אמר [ט]שמין מה שעליה ושמואל אמר אין שמין מה שעליה אמר רב חייא בר אבין וחילופה בלקיט רב כהנא מתני וכן בלקיט ומנח בה סימנא יתמא וארמלתא שלח ופוק אמר רב נחמן אע״ג דתנן במתניתין כוותיה דשמואל הלכתא כוותיה דרב דתנן (ו)אחד [י]המקדיש נכסיו ואחד המעריך את עצמו אין לו לא בכסות אשתו ולא בכסות בניו ולא בצבע שצבע לשמן ולא בסנדלים חדשים שלקח לשמן אמר ליה רבא לרב נחמן וכי מאחר דתנן מתניתין כוותיה דשמואל אמאי הלכתא כוותיה דרב אמר ליה (ז)לכאורה כשמואל רהיטא כי מעיינת בה הלכתא כוותיה דרב מאי טעמא כי אקני לה אדעתא למיקם קמיה אדעתא למשקל ולמיפק לא אקני לה: כלתא דבי בר אלישיב הוה קא תבעה כתובתה מיתמי הוה קא ממטי להו לבי דינא אמרי זילא לן מילתא דתיזלי הכי אזלא לבישתינהו ואיכסתינהו לכוליה מנא אתו לקמיה דרבינא אמר להו הלכתא כוותיה דרב דאמר אלמנה שמין מה שעליה ההוא דאמר להו נדוניא לברת זל נדוניא א״ר אידי בר אבין [כ]פורנא ליתמי [ל]ההוא דאמר להו

ארבע

כיון דלית לה כתובה. אם לית לה מזוני לבת דהא תנאי כתובה הוא: **בת ארוסה.** הבא על ארוסתו וילדה לו (ח) ומת ולו בנים יש לה מזונות מנכסיו או לא: **כיון דאית לה כתובה.** כגון שכתב לה מן האירוסין אי נמי רבנן תקון נמי לארוסה: **או דלמא כיון דלא תקון רבנן.** למכתב עד שעת נשואין תנאי כתובה נמי מקמי הכי לא חייל: **בת אנוסה.** אנס את הנערה ונשאה אחרי כן כדכתיב(ט) ולו תהיה לאשה וילדה לו בת ומת יש לה מזונות מן האחין או לא: **יש לה כתובה.** מנכסיו: **מנה.** אם מת ואע״ג שכבר נתן כסף קנסה לאביה: **יצא כסף קנסה בכתובתה.** ואין לה כתובה: **מאי.** מזונות הבת שהן תנאי כתובה פקעי בהכי או לא מי אמרינן כיון דלית לה כו׳: **או דלמא כתובה היינו טעמא.** דלא תקון לה רבנן משום דכל כתובת אשה משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה תקנוה: **והא לא מצי מפיק.** כדכתיב(י) לא יוכל שלחה. כתובה דמשום אפוקי הוא דלא תקון דליכא למיחש לית לה אבל שאר תנאי כתובה דלאו משום שלא תהא קלה(כ) איתקון אית לה: **בביתי ולא בביקתי.** אם יש לו בית כופין את היורשין לתת לה מדור לפי כבודה ואין יכולין לומר לה לכי לבית אביך ואנו זנין אותך שם אבל אין לו בית אלא ביקתא בעלמא צריך צר וקטן ולשון ביקתא בי עקתא (שבת דף עז:) יכולין לומר לכי מאצלנו דאת תהא יתבא בביתי כתב לך ולא בביקתי: **אבל מזוני אית לה.** בבית אביה מנכסיו ולא אמרינן כיון דלא קרינן בה ואת תהא יתבא בביתי לא קרינן בה ומתזנא מנכסי. ורב יוסף בביתי יתירא דריש דתקון למכתב בביתי תרי זימני ואת תהא יתבא בביתי כל ימי מיגר ארמלותיך בביתי: **[ונתפייסה.** תו לא קרינן בה מיגר אלמנותיך]: **הא לא נתפייסה יש לה.** בתמיה. ואפילו אין העכבה מחמת כבוד בעלה אלא שלא היה תובעה הגון לה: **כיחלה ופירכסה.** גליא דעתה דלאו מחמת כבוד בעלה מעכבת לינשא: **עשתה כתובתה אפותיקי.** קרקע המיוחדת לכתובתה עשתה אפותיקי לבעל חוב שלה: **הני אין.** לפי שהן גיבוי כתובה אבל תביעה לא: **פרוודהא.** כרכים הסמוכים לה: **מחוזא.** מפרוודי בבל: **דסגי קבא דנהרדעא.** כל מקום שמודדין תבואה במדת קב נהרדעא: **שמין מה שעליה.** כשמגבין לה בית דין כתובתה שמין בגדיה בפרעון כתובה: **בלקיט.** שכיר שדר בבית בעל הבית ולקח לו בעל הבית בגדים כשיוצא ממנו שם אותן בגדים בשכרו לשמואל ורב אמר אין שמין: **וכן בלקיט.** לרב שמין ולשמואל אין שמין: **ומנח בה.** רב סימנא במילתיה: **יתמא וארמלתא שלח ופוק.** הפשט בגדיהן וצא: **יתמא.** לקיט: **דתנן במתניתין.** בהך דערכין: **אחד המקדיש נכסיו כו׳ ואחד המעריך עצמו.** והגזבר בא למשכנו על ערכו הקצוב בפרשה אין לו לגזבר לא בכסות אשתו כו׳: **לשמן.** בגדים שצבע לשם אשתו ולשם בניו ואע״פ שלא לבשום עדיין. אלמא בגדיה שלה כשמואל: **לכאורה כשמואל ריהטא.** פתאום מרוצת משמעות המשנה כשמואל אבל כי מעיינת בה לא מסייעא לשמואל דהא קמיה קיימא ואינה יוצאה מביתו ואדעתא דהכי מקני לה שיהו שלה כל זמן שהיא תחתיו: **ההוא דאמר להו.** צוואת שכיב מרע: **נדוניא לברת.** קצובים היו תכשיטי הבנות כך וכך לבושים: **פורנא ליתמי.** הריוח ליתומים ולא אמרינן ניתיב לה דמי הנדוניא כיום הצוואה:

ארבע

בת אנוסה מהו. תימה דאנוסה גופה תיבעי: **בביתי** ולא בביקתי. כשאין להן כי אם ביקתי היא מפסדת דלכולי עלמא יכולין לגרשה ויש להם בתים טובים היא מרווחת בהאי לישנא דביתי שמשתמשת במדור כדרך שנשתמשה בחיי בעלה כדאמרינן בהנושא (לקמן דף קג.) ואין להחליף לה לגרוע ממנו או שמא אפילו לכיוצא בו: **לית** הלכתא ככל הני שמעתא. [אכולהו קאי] בר מתבעוה לינשא דההוא עדיפא דאי ככל הני דוקא וקאי נמי אתבעוה לינשא א״כ קשיא דשמואל אדשמואל לרב ענן דאמר לעיל לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל כו׳ וכה״ג איכא בפרק תולין (שבת דף קמ.) לית הלכתא ככל הני שמעתתא דלאו דוקא(ל): **ושמואל** אמר הלכה כאנשי גליל. פר״ח ובמקום שיש מנהג ילכו אחר המנהג ובמקום שאין מנהג יעשו כשמואל דהלכתא כוותיה והא דבעי בסמוך עד היכן נהרדעא לאו משום דאין הלכה כשמואל אלא משום דשאר בבל נהוג כרב והא דקשה מההיא דאלמנה (לקמן נה:) שסי(מ) אפרש בע״ה:

ארבע

מסורת הש״ס

א) לעיל לט:, ב) [שם וש״נ], ג) לקמן קג., ד) גיטין לה. [ערכין כג.], ה) לקמן נז:, ו) ב״ק קב: ערכין כד., ז) [בערוך ערך כאור פי׳ כשאתה פותח קודם שתעיין בה תעלה על דעתך שהיא כשמואל ולכאורה לשון ארמי הוא], ח) בס״א נוסף: בת, ט) [דברים כב], י) [שם], כ) בס״א נוסף: להוציאה, ל) [ועי׳ תוס׳ שבת כד: ד״ה ולית וכו׳ וכן הרא״ש דהכא סי׳ ל כתב ראיה זו], מ) [ד״ה ניזונת תנן].

עין משפט נר מצוה

קכב א ב ג מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הלכ׳ יד טוש״ע אה״ע סי׳ קיב סעיף ה:

קכג ד מיי׳ פי״ח שם הלכה א סמג לאוין פא ועשין מח טוש״ע שם סימן לג סעיף ה:

קכד ה מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ח:

קכה ו ז מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ג:

קכו ח ט מיי׳ פט״ז שם הלכה ד סמג עשין מח טוש״ע שם סי׳ לט סעיף א:

קכז י מיי׳ פ״ג מהל׳ ערכין הלכה יד סמג עשין קלא:

קכח כ ל מיי׳ פי״א מהל׳ זכיה הלכה כב סמג עשין עב טוש״ע ח״מ סי׳ רנג סעיף טז:

◆

מוסף רש״י

בביתי ולא בביקתי. בית צר כעין צריף כדאמרינן במסכת שבת (עז:) בקתא בי עקתא, אם היה מדור שלו צר לא קבל עליו להוציא את בניו ולהושיבה (לקמן קג.). **התובעת כתובתה בב״ד אין לה מזונות.** מעתה, דגליא דעתה דבעי לאינסובי ואיהו לא אתני בהדה אלא כל ימי מיגר ארמלותיך בביתי, שהיא אלמנה בשביל כבודו (גיטין לה.). **אין לו.** לגזבר, **לא בכסות אשתו.** למשכנו בשביל הערך וכן לגבי מקדיש לא הוו בכלל נכסים להקדישו (ב״ק קב:) שאינו שלו (ערכין כד.). **שצבע לשמן.** לשם אשתו ובניו (שם ושם). **ולא בסנדלים חדשים.** רבותא קמ״ל דאע״ג דעדיין לא נעלום הרי הן בחזקתן משעת לקיחה (שם).

◆

תוספות רי״ד

כיון דל״ל לשני׳ כתובה פי׳ כדתנן בפ׳ אלמנה ניזונית [דף ק׳ ע״ב] השני׳ והאיילונית אין לה כתובה וא״ל מזונות וטעמא מפורש בפ׳ י״מ משום דאיהי מרגלא ליה וקנסוה רבנן הלכך תנאי כתובה נמי אין לה דבנין נוקבין. א״ד אימא דעבדא איסורא קנסוה רבנן אבל איהי דלא עבדא איסורא לא קנסוהו רבנן תיקו: בעי רבא בת ארוסה. פי׳ המורה ארוס הבא על ארוסתו והוליד ממנה בת והי׳ לו בנים מאשה אחרת ומת הארוס י״ל מזונות. פי׳ מן האחים בנכסי האב או לא כיון דאית לה לארוסה כתובה. פי׳ היינו מר״מ מן האירוסין כדאמרינן לקמן בשלהי הכותב תנאי כתובה נמי כגון מזוני דבנן נוקבן אית לה א״ד כיון דלא תקינו רבנן למכתב כתובה עד שעת נשואין ומקמי הכי לא חיילא לית לה נמי תנאי כתובה באירוסין תיקו. ומהכא נמי מוכח דאית כתובה לארוסה אע״ג דלא כתב לה דאי בדכתב לה מאי קמבעי׳ להו. אי דכתב לה תנאי דבנן נוקבין יש לה ואי דלא כתב לה תנאי דבנין נוקבין ומנה מאתים כתב לה פשיטא דכתובה אית לה תנאי דבנין נוקבין ל״ל ואמאי קמבעיא להו א״ו הכי סבר אע״ג דלא כתב לה כתובתה אית לה מנה ומאתים ומ״ה בעי אי אית לה נמי תנאי דב״נ אי לא והה״נ איכא למבעי על ארוסה גופא אי מתזנא לאחר מיתת הבעל מנכסיו או לא וטעם אחד להן. ובפ׳ האומר בקידושין מוכיח בפירוש שיש כתובה לארוסה אע״ג דלא כתב לה דתנן התם [היא אומרת] קידשתני והוא אומר לא קדשתיך היא אסורה בקרוביו והוא מותר בקרובותיה ואמרינן התם אם נתן גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה ואי בדכתב לה תיפוק ליה דהא כתב לה ותו האיך יכול לכפור ולומר לא קדשתיך א״ו בדלא כתב לה: בעי רבא בת אנוסה. פי׳ אנס את הנערה ונשאה אח״כ כדכתיב ולו תהיה לאשה והולידה לו בת ומת י״ל מזונות מן האחין מנכסיו או לא מזונות הבת שהן תנאי כתובה מיפקע בהכי או לא מי אמרינן כיון דל״ל כתובה ת״כ נמי ל״ל א״ד כתובה היינו טעמא דלא תיקון לה רבנן דכל כתובת אשה הוא משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והאי לא מצי מפיק לה כדכתיב לא יוכל לשלחה כל ימיו והשתא כתובה דמשום אפוקי הוא דלא תקינו רבנן דליכא למיחש לה אבל שאר ת״כ דלא משום להוציאה איתקון אית לה תיקו: **מתני׳** את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר אלמנותיך חייב מפני שהוא תנאי ב״ד. פי׳ מיגר משך או מיגר לשון דירה וכך היו אנשי ירושלים כותבין אנשי גליל הי׳ כותבין כאנשי ירושלים וביהודה היו כותבין עד שירצו היתומים ליתן לה כתובתה. לפיכך אם רצו היורשים נותנים וכך היו בני ירושלים כותבין איתמר רב אמר הל׳ כאנשי יהודה ושמואל אמר הל׳ כאנשי ירושלים בבל וכל פרוודהא נהיג כרב נהרדעא וכל פרוודהא נהיג כשמואל ועד היכן הוא נהרדעא עד היכא דסגי קבא דנהרדעא. פי׳ עד מקום שמודדין במדת קב נהרדעא וקי״ל הל׳ כשמואל בדיני וכך פסק גם ר״י משום גאון אחד: איתמר אלמנה רב אמר שמין מה שעלי׳. פי׳ כשתבא לגבות כתובתה מן היורשין שמין לה הבגדים שעליה בפרעון כתובתה דכי אקני לה אדעתא למיקם קמיה אדעתא דלמשקל ומיפק לא אקני לה. ושמואל אמר אין שמין פי׳ דמשעה שנשאת לו זכתה במתנה והן שלה: ארחב״א וחילופא בלקוט. פי׳ שכיר שדר בבית בע״ה ועשה לו בגדים לכשמשלים זמנו ורוצה לצאת ותובע שכר פעולתו החליפו דבריהם דשמואל אמר שמין מה שעליו ומעלה אותם לו בשכרו ורב אמר אין שמין מה שעליו רב כהנא מתנא וכן בלקוט לרב שמין ולשמואל אין שמין ומנח ביה סימנא יתמא שלח ופוק. פי׳ הפשיטו מבגדיו ויצא כלומר שמין מה שעליו וקרי ליה יתמא ע״ש שנוהגים בו מנהג יתמין לצאת בלא מלבוש: אר״נ אע״ג דתנן מתני׳ כוותיה דשמואל הל׳ כוותיה דרב דתנן א׳ המקדיש את נכסיו וא׳ המעריך

תוספות רי״ד (המשך)

לה כתובתה ופוטרים אותה: תני ר״י בביתי ולא בביקתי. פי׳ דוקא אם הניח בית גדול שראוי לה ולהם הן חייבים לתת לה מדור ואין יכולים לומר לה לכי לבית אביך ואנו זנין אותך שם. אבל אם הניח מדור צר ודחוק אין חייבים לתת לה מדור דמתני׳ תני תרי בביתי כדי לדיוקא בביתי ולא בביקתי אלא זנים אותה בבית אביה מנכסיו ול״א כיון דלא קרינן ביה בביתי לא קרינא ביה נמי ומתזני מנכסי: מר בר״א אמר אפילו מזוני נמי ל״ל. פי׳ כיון דבטל התנאי דמדור בטל נמי תנאי דמזונות דיתבא בביתי אתני בהדי׳ וכיון דלא יתבה בביתיה לא מיתזנא. ומסיק תלמודא ולית הל׳ כמר בר״א דהאי דקתני בביתי שלא תוכל היא לומר תנו לי מזונות בבית אבי וא״א לדור עמכם דלא יהבי לה אא״כ יושבת וניזונית עמהן דברכת הבית ברובה אבל הכא דאינהו מעכבי מעלין לה מזונות בבית אביה: אר״נ א״ש תבעוה להנשא ונתפייסה א״ל מזונות. פי׳ דלא קרינן בה מיגר ארמלותיך בביתי הא לא נתפייסה י״ל מזונות. פי׳ ואע״פ שהעכבה היתה מחמת שלא הי׳ התובעה הגון לה לא מחמת כבוד בעלה: אר״ע לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל אמרה מחמת פ׳ בעלי י״ל מזונות מחמת ב״א שאינן מהוגנים לי אין לה מזונות. פי׳ משמע דאי הוו מהוגנים הוה מינסבא להו: אר״ח זנתה אין לה מזונות אמר ר״י כחלה ופרכסה א״ל מזונות. פי׳ דגלי דעתא דלא משום כבוד בעלה מעכבא מ״ד זנתה כ״ש כחלה ופרכסה ומ״ד כחלה ופרכסה אבל זינתה י״ל מזונות מ״ט יצר אנסוה ומסיק תלמודא ולית הל׳ ככל הני שמעתי׳ אלא כי הא דאר״י א״ש התובעת כתובתה בב״ד א״ל מזונות ולא נדוניא: מכרה כתובה או משכנה או עשאה אפותיקי אין לה מזונות. פי׳ [אפותיקי] פה תהא קאי למיקם אמרה לבע״ח לא תגבה חובך אלא משדה זו המיוחד לכתובתי הני אין אבל תובעת לא. פי׳ ומ״ה לא תני תובעת בהדי הנך דברייתא הני בב״ד ושלא בב״ד תובעת כתובתה בב״ד אין שלא בב״ד לא: